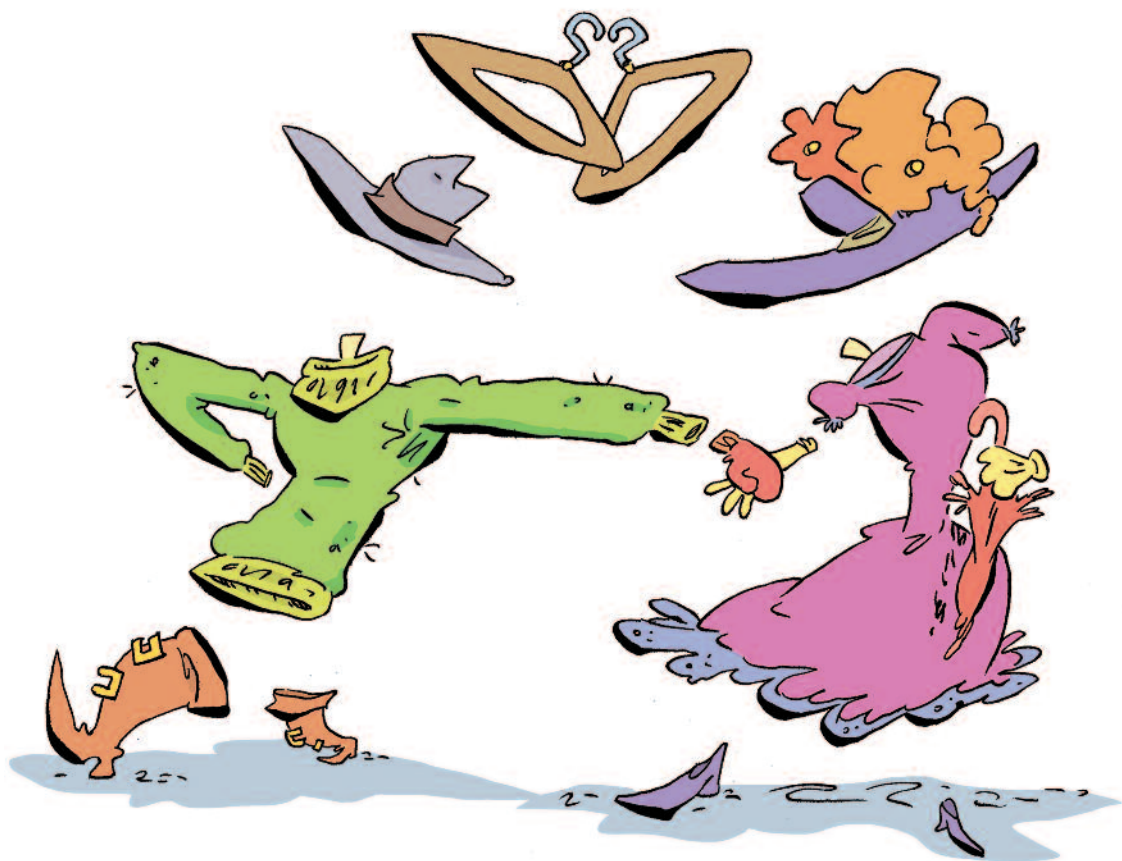

- 6** Uvod
- 8** Zgodovina oblačil
- 60** Tekstil skozi zgodovino
- 70** Ustvarjanje oblačil in poklici
- 78** Kostumografija
- 84** Oblačila za različne namene in priložnosti
- 104** Kosi oblačil
- 116** Ustvarjanje mode
- 126** Kulturne razlike v oblačenju in družbena vloga oblačil
- 138** Življenjski cikel oblačil
- 148** Moda danes in njena prihodnost
- 156 Priporočena literatura
- 157 Stvarno in imensko kazalo
- 159 Viri fotografij

UVOD

»Zrcalce, zrcalce na steni povej, katera najlepša v deželi je tej?« se v pravljici Sneguljčica in sedem palčkov sprašuje zlobna kraljica, ko pomerja svoja oblačila. Stavek je še zmeraj zelo aktualen, morda celo bolj, kot si lahko zamišljate.

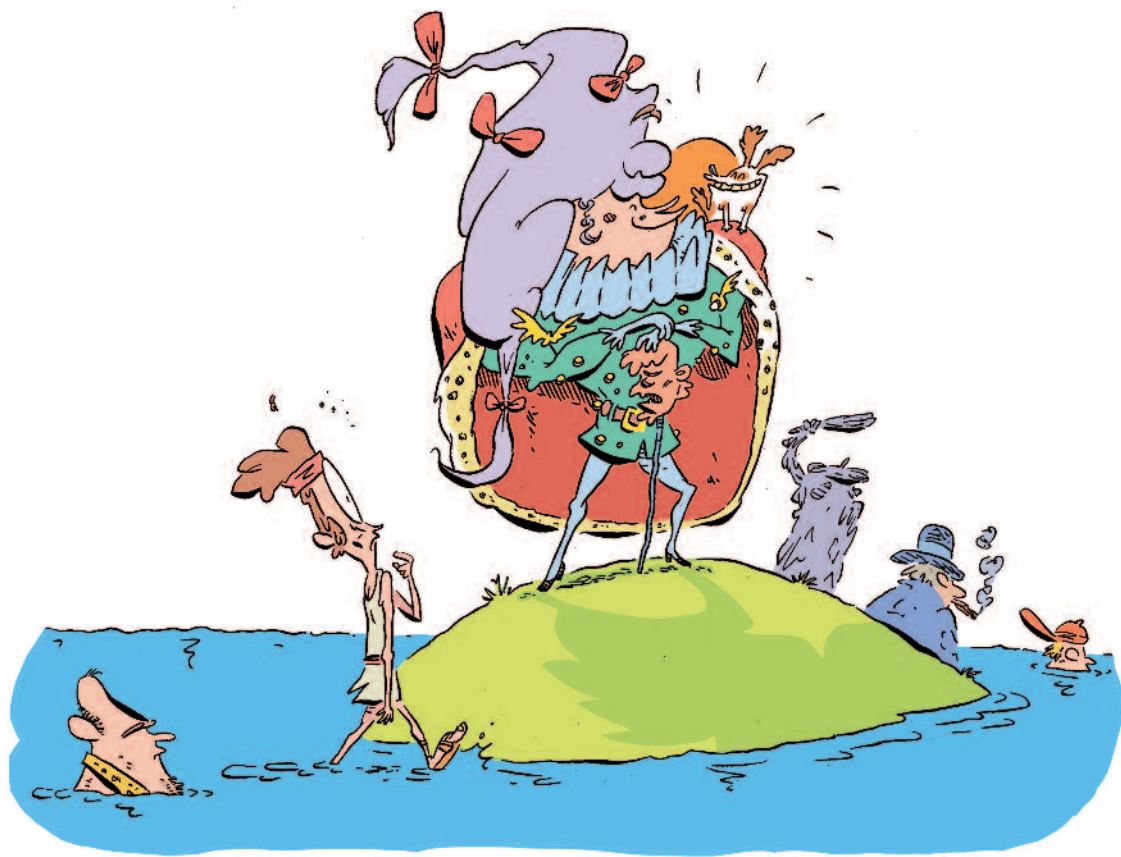
V času, v katerem živimo, se ne moremo izogniti brskanju po omarah, ker smo skoraj prisiljeni razkazovati svojo lepoto s pomočjo oblačil. Oblačila so sicer ena izmed osnovnih življenjskih potreb ljudi, spremljajo nas od rojstva, a so veliko več kot samo to. Kar nosimo, pripoveduje hitreje kot karkoli drugega zgodbo o tem, kdo smo oziroma bi želeli biti, saj so oblačila statusni simbol. Razlike med posamezniki v načinih oblačenja se žal pokažejo že v vrtcu. V obdobjih odraščanja se vedno bolj podrejamo pričakovanjem družbe vrstnikov, v kateri izstopanje ni zaželeno, zato so posamezniki, ki se njenim normam ne uklanjajo, deležni posmehovanja ali neodobravanja. »Biti drugačen od ostalih« danes zahteva res veliko poguma. Oblačila močno vplivajo na našo samozavest in samovrednotenje, poistovetenje z drugimi in umeščenost v družbo.

Oblačenje je postalo sestavni del samouresničitve vsake osebe in njene komunikacije s svetom. Ljudje drug drugega ocenjujemo po izbiri oblačil, izkušnja nošenja pa subtilno vpliva na naše počutje, razpoloženje in medsebojne odnose. Nošenje oblačil nam lahko daje občutek dostojanstva in pripadnosti, način oblačenja pa razkriva značilnosti posameznika ali njegovo identifikacijo z določeno (sub)kulturo ali religijo.

Ko se oblačimo, se ne sprašujemo, kako in kje so naša oblačila nastala, zato vam ta *Pojmovnik* v posebnem poglavju razkriva ustvarjanje oblačil in poklice, ki so za to potrebni. V prvih dveh poglavjih sta predstavljena zgodovina oblačil in razvoj tekstila. Za razliko od številnih tujejezičnih knjig o modi, zgodovini in kulturi oblačenja se *Oblačilni pojmovnik* ne osredotoča samo na posamezne segmente, ampak razkriva tudi, kako nastajajo modne smernice in kaj vse vpliva nanje – od modnih ikon, slikarstva, glasbe do poulične mode in spletnih vplivnežev. Proizvodnja oblačil je druga največja gospodarska panoga na svetu, ki zaposluje več kot 57 milijonov ljudi, zato bolj kot kdajkoli prej vpliva na gospodarske, politične, družbene in kulturne razmere ter na okolje. Kot protiutež hitri modi se vedno bolj uveljavljajo trajnostna, ekološka, second hand in vintage oblačila, o čemer se lahko poučite v poglavjih o življenjskem ciklu oblačil in modi danes. Razširjenost oblačil po svetu in njihove posebnosti pri različnih narodih in kulturah je težko zaobjeti in predstaviti na omejenem številu strani, zato se *Pojmovnik* v glavnem osredotoča na zahodno kulturo oblačenja in njene kodekse, ki se upoštevajo pri oblačenju za različne namene in priložnosti. Posebni poglavji sta posvečeni kosom oblačil ter filmski in gledališki kostumografiji.

ZGODOVINA OBLAČIL

Zgodovina oblačenja nam razkriva razvoj, uporabo in razpoložljivost oblačil in materialov v posameznih obdobjih. V različnih civilizacijah in različnih časovnih obdobjih so bili na voljo različni materiali in tehnologije, raznolikost oblačil in tekstila v določeni družbi pa je povezana z družbenimi običaji in kulturo. Razlike v načinih oblačenja med ljudmi so se pojavile zelo zgodaj. Oblačila so hitro postala statusni simbol.

Nošenje oblačil je izključno človeška lastnost in značilnost večine človeških družb. Med znanstveniki so še zmeraj nesoglasja o tem, kdaj so ljudje začeli nositi oblačila; raziskave razvoja telesnih uši kažejo, da se je to začelo pred približno 170.000 leti, ko so se ljudje selili iz vročih podnebij v hladnejša. Živalske kože in oblačila rastlinskega izvora so bila prilagojena zaščiti telesa pred vročino in mrazom, medtem ko so se tkanine pojavile v pozni kameni dobi. Izum oblačil morda sovpada s selitvijo homo sapiensa proti severu, stran od toplega podnebjja Afrike. Po mnenju antropologov so bila najzgodnejša oblačila verjetno sestavljena iz krzna, usnja, listov in trave, ovita ali zavezana okoli telesa, vendar o tem lahko samo sklepamo, ker imajo naravni materiali omejeno življenjsko dobo. Barvana vlakna, ki bi se lahko uporabljala za oblačila, so našli v prazgodovinski jami v Gruziji, ki izvira iz obdobja 34.000 pred našim štetjem, šivalna igla iz kosti in slonovine pa naj bi bila stara približno 30.000 let.

Različne kulture so razvile različne načine ustvarjanja oblačil iz blaga, čeprav nekatere, kot na primer različna ljudstva arktičnega kroga, še zmeraj tradicionalno izdelujejo svoja oblačila iz obdelanega in okrašenega krzna in živalskih kož. Druge kulture so usnje in kože dopolnile ali zamenjale s tkaninami iz različnih živalskih (volna) ali rastlinskih vlaken (lan, bombaž, svila, konoplja, ramija), ki so jih nato ročno tkali, kar je bil dolgotrajen proces. Mnogi ljudje (v Indiji, Afriki in arabskih deželah) še vedno nosijo oblačila, ki so nagubana ali sestavljena iz pravokotnikov blaga, tako da ovijajo telo. Ker tkanina ostane neobrezana, jo lahko nosijo ljudje različnih velikosti.

Skozi stoletja lahko občudujemo osupljivo paletu različnih stilov, ohranjenih v jamah, na vazah, mozaikih in kasneje slikah, pisnih virih in fotografijah. Bolj kot gremo nazaj, težje je pridobiti originalne primerke. Velikokrat lahko znanje o oblačilih občudujemo na portretih ljudi, upodobljenih na slikah znanih umetnikov. So pa umetniki pogosto uporabljali motive oblačenja, ki so pripadali prejšnjemu slogu, zato umetniška dela niso vedno zanesljiv vir informacij. Moški in ženske so skozi stoletja zrasli, zato je velika razlika med postavo ljudi prejšnjih stoletij in postavo ljudi danes. Naravnost osupljivo majhne so mere oblačil iz obdobja rimskega imperija, 16. stoletja ali bidermajerja; oblačila, ki pripadajo davno preteklim časom, nam pripovedujejo zgodbe o življenju in razmišljanju ljudi v skladu z nareki in duhom njihovega časa. Oblačenje je zmeraj imelo globlji pomen, saj človeški duh ne gradi samo svojega te-

lesa, ampak oblikuje tudi svojo obleko. Prehodi iz enega sloga v drugega so potekali postopoma in se skozi zgodovinska obdobja spreminjali glede na družbeni status ljudi.

PRAZGODOVINA

Oblačila iz živalskih kož, krzna in rastlinja (trava, listi, kosti, školjke) so ljudem v prazgodovini služila v glavnem za zaščito telesa; da bi jih obvarovala pred zunanjimi vplivi vremena in okolja, ki jim niso bili naklonjeni. O nošenju oblačil pričajo jamske poslikave človeka-lovca, katerega glavna naloga je bila preživetje.

EGIPČANI

Egipčani so imeli dobro organizirano sužnjelastniško državo, ki jo je vodil faraon s pomočjo uradnikov, svečenikov in vojske. Ker so verjeli v posmrtno življenje, se je v grobnicah pod piramidami poleg mumij ohranilo veliko stenskih poslikav, na katerih so dobro vidna oblačila in egipčanski življenjski slog. Če sodimo po najstarejši ohranjeni upodobitvi, so Egipčani iz starega kraljestva (okoli 3.000 pr. n. št.) nosili nekakšno pregrinjalo iz tkanega materiala, ki je bilo ovito okoli telesa, pritrjeno pa s pasom. Lepota dekoracij, finost tkanin in draperije (okrasno nagubane tkanine) so bili edini znaki, ki so monarhe in plemiče razlikovali od nižjih slojev. Ščasoma je bil dodan še en kos obleke – tesno prilegajoče

se enodelno krilo iz dragocenih materialov.

Kalasisis (dolga obleka) je bilo oblačilo za oba spola v različnih slogih. Nekateri primerki so bili brez rokavov, drugi pa s kratkimi in ozkimi ali dolgimi, precej širokimi rokavi. Oblačila egipčanskih žensk so veliko bolj pokrivala in skrivala telo kot oblačila moških. Tesno prilegajoča se, elastična vrsta kalasisisa je segala do stopal in prekrivala gležnje. Nakit, dišave in ličenje pri višjem sloju so ustvarjali vidne razlike med njim in nižjim slojem.

Delavski razred je nosil enak slog oblačil, vendar so uporabljali različne načine vihanja. Da bi bili bolj svobodni pri gibanju, so bila oblačila veliko krajša in manj okrašena.

Najpomembnejši element oblačil starih Egipčanov je bilo drapiranje ali gubanje – vsakdo je imel svoj način, ki je bil poseben. Zanimivo je, da Egipčani niso nosili tkanin izdelanih iz živalske dlake, ker so jo imeli za nečisto. Posebej velja omeniti še duhovniška oblačila, ki so bila obarvana vijolično – tkanje se je prepletalo tudi s škrlatnimi in zlatimi nitmi. Nekateri duhovniki so nosili tudi leopardje krzno.

Kalasiris

Izkopanine iz grobov v gornjem in srednjem Egiptu so dokumenti čudovitih oblačil, ki so se ohranila zaradi suhosti puščavskega peska. Obleka Tharkan je več kot 5.000 let staro laneno oblačilo, ki velja za najstarejši kos tkanega oblačila na svetu. Obleko so odkrili leta 1913 med izkopavanji na istoimenskem pokopališču južno od Kaira.

ETIOPIJCI

Oblačenje etiopskih ljudstev, katerih ozemlje je ležalo južno od Egipta, je bilo podobno egipčanskemu – preprost kos blaga (volnen ali kos živalske kože), ovit okoli bokov, čez katerega so nosili plašču podobno oblačilo. Sčasoma so oblačila dobila več različic (v glavnem med višjimi sloji), dodali so jim pasove in kratke, ozke elastične jopice s kratkimi ro-